

УДК: 658.589.012.32

Касьянова Н.В.,
д.е.н., доцент,
професор кафедри економічної кібернетики,
Донецький національний технічний університет, м. Донецьк

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено сутність та основні функціональні складові інноваційного потенціалу підприємства, досліджено підходи до управління потенціалом, розроблена модель управління інноваційним потенціалом підприємства, яка може бути використана на промислових підприємствах з метою підвищення ефективності господарської діяльності з урахуванням специфіки їх діяльності.

Ключові слова: інноваційний потенціал, розвиток потенціалу, модель управління, функціональні складові інноваційного потенціалу.

УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Касьянова Н.В.

В статье определена сущность и основные функциональные составляющие инновационного потенциала предприятия, исследованы подходы к управлению потенциалом, разработана модель управления инновационным потенциалом предприятия, которая может быть использована на промышленных предприятиях с целью повышения эффективности хозяйственной деятельности с учетом специфики их деятельности.

Ключевые слова: инновационный потенциал, развитие потенциала, модель управления, функциональные составляющие инновационного потенциала.

MANAGEMENT OF INNOVATION POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Kasyanova N.

The article defines the essence and the basic functional components of the innovative potential of the company, investigated the potential approaches to management, developed by the management model innovation potential of the enterprise, which can be used in industry to improve the efficiency of economic activities specific to their activities.

Keywords: innovative potential, capacity development, model governance, functionality of the innovation capacity.

Постановка проблеми. Інновації на сучасному етапі розвитку економіки стають головним засобом збереження конкурентоспроможності та стають невід'ємною часткою підприємницької діяльності. Управління інноваціями здійснюється паралельно з управлінням діючим традиційним виробництвом. При цьому чим складніше зовнішнє середовище, тим швидше відбуваються в ньому зміни, тим гнучкіше і складніше повинна бути система управління, яка б адекватно або попередженням реагувала на ці зміни. Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств України (табл.) дозволяє зробити висновок, що відбувається її згортання.

Таблиця. Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах Донецького регіону

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, шт.	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно інноваційні види продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції, %	Рентабельність операційної діяльності
2000	21,7	158	76	866	42	23,0	5,21
2001	17,3	150	62	767	43	9,6	2,66
2002	18,0	121	43	848	62	8,9	-0,6
2003	8,8	117	54	321	57	7,2	1,86
2004	8,9	115	55	151	67	3,8	7,46
2005	6,7	90	43	172	68	5,8	6,73
2006	6,8	54	29	132	53	5,5	6,79
2007	8,0	52	36	80	39	4,6	5,81
2008	9,4	114	54	150	49	4,6	5,2
2009	8,2	74	43	132	36	5,9	-0,7
2010	9,3	70	42	124	41	1,9	0,5
2011	9,5	79	33	143	46	2,1	0,8
2012	10,9	71	37	171	59	2,2	-0,8

Джерело: [6]

Отже, можна стверджувати про наявність негативних тенденцій у впровадженні інновацій на промислових підприємствах, що не забезпечує підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Доволі негативним моментом в оновленні продукції є зниження частки продукції, освоєної вперше в Україні та освоєної за останні три роки, що, не дає

можливості підвищувати конкурентоспроможність вітчизняної продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку. Це свідчить про необхідність негайного управління інноваційними процесами та інноваційним потенціалом промислових підприємств з їх активізації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання формування інноваційного потенціалу промислових підприємств досліджувалися у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: І. Ансоффа, П. Друкера, М. Портера, А. Амоші, А. Алімова, В. Заруби, В. Геєця, С. Глазьєва, А. Гриньова, С. Ілляшенка, О. Кузьміна, І. Лукінова, В. Мединського, Л. Мельника, Л. Нейкової, Р. Фатхутдінова, Д. Черваньова, М. Чумаченко, А. Яковлева та інших.

Разом з тим слід відзначити недостатнє розроблення комплексу питань, пов'язаних з управлінням інноваційним потенціалом промислового підприємства та його впливом на розвиток підприємства в цілому. Тому необхідні подальші дослідження змісту та ролі інноваційного потенціалу у розвитку промислових підприємств та розробка ефективних механізмів управління інноваційним потенціалом на основі діагностики стану його складових. Теоретична важливість зазначених задач, їх практична значимість для ефективної діяльності підприємств обумовили вибір **мети даної статті**.

Основні результати дослідження. Для забезпечення ефективного управління інноваційним потенціалом підприємства необхідно вміти оцінювати величину накопиченого інноваційного потенціалу, а для цього потрібно уточнити економічну категорію «інноваційного потенціалу підприємства».

Поняття інноваційного потенціалу підприємства доволі часто зустрічається у економічній літературі. Разом з тим точного загальноприйнятого визначення ця категорія не має, що ускладнює розуміння його сутності, оцінку наявного рівня і його достатності, розробку і обґрунтування заходів спрямованих на його реалізацію та розвиток. Аналіз визначень інноваційного потенціалу показав, що їх можна згрупувати як

здатність підприємства до сприйняття ідей інновацій, можливість і економічну доцільність виробити і просувати інновації на ринку [4] або як деяку критичну масу ресурсів необхідну і достатню для генерації інновацій, втілення їх у конкретні конкурентоспроможні товари, технології, організаційні чи управлінські рішення [1].

На наш погляд, має сенс поєднати обидві групи, та розуміти під інноваційним потенціалом підприємства сукупність можливостей, яка забезпечує проведення наукових досліджень, експериментальних розробок та впровадження технічних, організаційних і соціально-економічних нововведень, впливаючи таким чином на можливості розвитку підприємства в умовах постійно зростаючої конкурентної боротьби.

При цьому зовнішні інноваційні можливості підприємства включають в себе вже наявні або потенційні чинники, джерела яких криються у зовнішньому середовищі підприємства. Наявність і виникнення даного роду можливостей часто не залежить від самого підприємства, наприклад, можливість «витоку мізків», ступінь адаптованості ринку технологій, попит на інновації та окупність витрат, тощо. Зовнішні по відношенню до підприємства інноваційні можливості означають лише можливість підприємства ефективно використовувати свої ресурси в конкретних умовах.

Інноваційний потенціал сучасного підприємства доцільно розглядати, в першу чергу, як сукупність низки внутрішніх можливостей та ресурсів, які приймають участь у процесі здійснення інноваційної політики підприємства, а саме:

- інтелектуальні можливості – генерація та сприйняття ідей і задумів інновацій, їх доведення до рівня нових технологій, товарів, організаційних і управлінських рішень, що включає винахідницьку активності та освітній рівень робітників підприємства, інженерно-технічне та наукове забезпечення виробничого процесу, плинності кадрів високої кваліфікації та рівень оновлення знань;

– інформаційні можливості – інформаційна оснащеність підприємства, ступінь повноти, точності та несуперечливості інформації, необхідної для прийняття ефективних управлінських рішень;

– інтерфейсні можливості – приведення у відповідність різноспрямованих інтересів суб'єктів інноваційного процесу (ступінь надійності взаємодії з суб'єктами інноваційного процесу);

– науково-дослідні ресурси та можливості підприємства щодо генерації нових знань, здатність проведення досліджень з метою перевірки ідей новацій і оцінки можливості використання новацій у виробництві нової продукції.

Наведена структура інноваційного потенціалу промислового підприємства достатньо адекватно розкриває його сутність, дає можливість не лише аналізувати та визначати рівень розвитку його окремих елементів, а й дозволяє розробляти управлінські заходи, спрямовані на його підвищення.

Управління інноваційним потенціалом відбувається на основі постійного обміну інформацією на управлінськими впливами з мікро- і макросередовищем підприємства. Основні управлінських дії, спрямованих на забезпечення відповідності внутрішніх можливостей розвитку зовнішнім, включають наступне: стимулювання творчої праці, активізація науково-дослідної діяльності, розширення обсягів її фінансування, створення проектно-орієнтованих матричних структур управління і відповідних колективів, які спеціалізуються на найбільш перспективних напрямках науково-дослідної діяльності, створення системи внутрішньовиробничого стимулювання науково-дослідної діяльності, освоєння методик проведення досліджень на комп'ютерних імітаційних моделях ринкових ситуацій, з метою економії коштів і розширення горизонту вибору та інші дії, які залежать від специфіки промислового підприємства, що досліджується.

Саме розвиток інноваційного потенціалу дає змогу здійснювати розвиток промислового підприємства в цілому. В свою чергу розвиток підприємства має стратегічний характер, оскільки розглядається як реакція на зміни в

зовнішньому та внутрішньому середовищах. Рівень інноваційного потенціалу визначає можливості підприємства щодо застосування інноваційних стратегій та підлягає обов'язковому оцінюванню в процесі розроблення стратегії інноваційного розвитку.

У сучасних динамічних умовах в якості джерел інновації можуть виступати наукові дослідження (нові знання), потреби ринку, існуючі знання (зовнішні для компанії), отримані в процесі навчання на власному досвіді знання тощо. Відносна роль різних джерел інновацій значно відрізняється для різних компаній та галузей, залежить також від стадій їх життєвих циклів.

В економічній науці виділяють три основні підходи до управління інноваційним потенціалом підприємства:

- інструментальний підхід – визначення цілей розвитку підприємства та засобів їх досягнення шляхом використання інноваційних можливостей;
- адаптивний підхід – пристосування до зовнішнього середовища та розвиток потенціалу за допомогою адаптивного механізму;
- процесний підхід – орієнтація на аналіз взаємозв'язків та взаємозалежностей складових інноваційного потенціалу як складної економічної системи.

Синтез зазначених підходів дозволяє запропонувати модель (рис.) управління інноваційним потенціалом промислового підприємства, основу якої становить послідовність етапів процесу та моментів прийняття рішень. На кожному з етапів підприємство може взаємодіяти з зовнішніми агентами з приводу використання існуючих знань, створення та застосування нових знань в процесі нововведення.

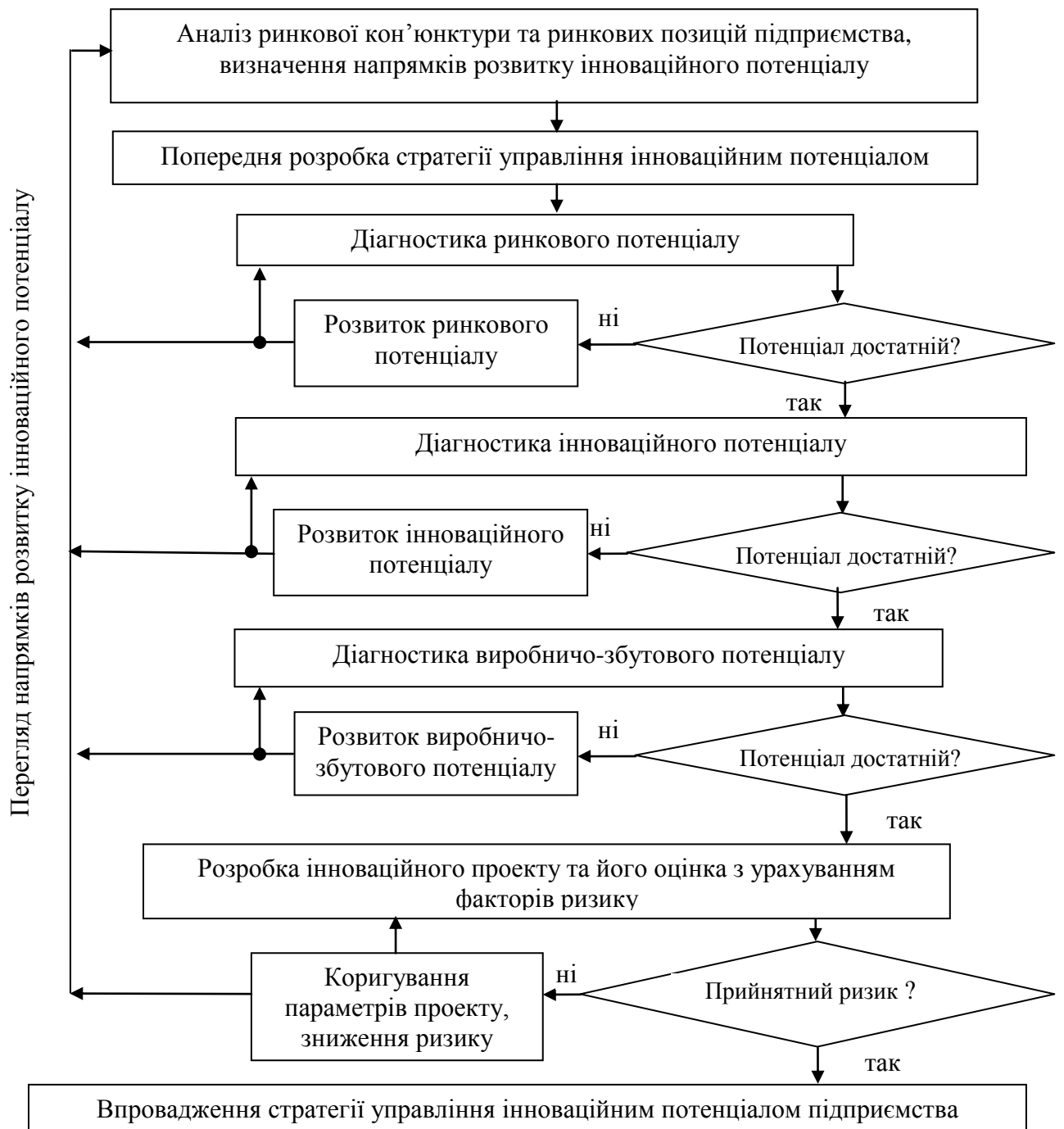

Рис. Модель управління інноваційним потенціалом підприємства

Джерело: розроблено автором

На першому етапі підприємство використовує знання та дослідження про ринок, про переваги споживачів. На другому етапі проводиться більш детальне дослідження ринку, аналізується знання про ринок, відбувається взаємодія з постачальниками з приводу необхідних для надання послуг

ресурсів. На третьому етапі відбувається здійснення інноваційного проекту з урахуванням знань і досліджень, діяльності конкурентів. На останньому – четвертому етапі – проводиться оцінка отриманих на попередніх етапах знань та результатів реалізації інноваційного проекту. Слід зазначити, що дана модель може незначно змінюватися в залежності від типу інновації, специфіки діяльності підприємства та інших факторів, перериватися на певному етапі або повертатися у вихідне положення. Також в даній моделі присутня зворотній зв'язок між результатами аналізу якості та ефективності отриманих результатів з попередніми ділянками.

Висновки. Таким чином, для ефективного управління інноваційним промисловим підприємством необхідно:

- сформулювати цільових орієнтирів розвитку інноваційного потенціалу в цілому та його функціональних складових;
- визначити поточні та цільові значення рівня розвитку інноваційного потенціалу;
- розробити план заходів – інноваційних проектів, які спрямовані на підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємства;
- проводити моніторинг розвитку потенціалу шлях контролю за станом його функціональних складових.

Досягнення цільового рівня стану інноваційного потенціалу підвищує готовність промислового підприємства до здійснення інноваційної діяльності та впливає на рівень розвитку підприємства в цілому. В результаті проведеного дослідження, була розроблена модель управління інноваційним потенціалом підприємства, яка може бути використана на підприємствах з урахуванням специфіки діяльності з метою їх успішного функціонування.

1. Беляев О.Г. Оценка инновационного потенциала экономических систем / О.Г. Беляев, Д.А. Корнилов // Управление экономическими системами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uecs.ru/uecs-39-392012/item/1205-2012-03-30-11-27-38>.

2. Васюхин О.В. Стратегия формирования и развития инновационного потенциала промышленного предприятия / О.В. Васюхин, Е.А. Павлова // Научно-Технический

Вестник Информационных технологий, механики и оптики. – 2010. – Вып. 2(66). – С. 113-119.

3. Ілляшенко Н.С. *Організаційно-економічні засади інноваційного маркетингу промислових підприємств: монографія / Н.С. Ілляшенко.* – Суми: «Вид-во СумДУ», 2011. – 192 с.

4. Медведева С.А. *Инновационный потенциал предприятия: сложность определения и основные особенности / С.А. Медведева // Креативная экономика.* – 2010. – № 10 (46). – С. 35-39.

5. Грифилова А.А. *Управление инновационным развитием предприятия / А.А. Грифилова.* – М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.

6. *Упровадження інновацій на промислових підприємствах [Електронний ресурс].* – Режим доступу: http://donetskstat.gov.ua/statinform/nauka_i_in2.php